

U poglavlju »Grada« Rašid Hajdarević je objavio »Jedan popis uhapšenih dužnika u Sarajevu iz godine 1834—1844«, (str. 331-356). Dokumentat je autor preveo s turskog jezika čiji se original čuva u Arhivu grada Sarajeva. Ova grada je važna za društveno-ekonomske prilike toga vremena, jer se u njoj govori o porijeklu povjerilaca, dužnika i jamaca, njihovom socijalnom sastavu i klasnoj pripadnosti kao i o njihovim međuvjerskim odnosima.

Rade Petrović je objavio »Zabilješke dr. Pere Čingrije o Hercegovačkom ustanku (1875—1878)« (str. 357-367) koje je napisao dr. P. Čingrija 1918. godine »prema sjećanjima i dokumentaciji sačuvanoj u njegovom privatnom arhivu«. Zabilješke se odnose na djelovanje dubrovačkog Odbora za pomaganje hercegovačkih ustanika 1875. godine na čijem čelu se u to vrijeme nalazio dr. Čingrija.

Dr. Ilija Kecmanović objavio je pod naslovom »Jedna epizoda iz borbe Bosne i Hercegovine za crkveno-školsku autonomiju« (str. 369-396) memorandum bosanskohercegovačkih Srba ruskome caru iz 1902. godine. Original toga dokumenta je pohranjen u Srpskoj akademiji nauka u Beogradu. To je pismo vođa za autonomnu borbu srpskog naroda u Bosni i Hercegovini upućeno ruskom caru. U njemu se iznose teške prilike srpskog življa u Bosni i Hercegovini i traži se »autonomija bez ikakva utjecaja Austro-Ugarske, na unutar-nju i spoljnu upravu tih zemalja«.

Dr. Hamdija Kapidžić objavio je pod naslovom »Austro-ugarske centralne vlasti i omladinski pokret u Bosni i Hercegovini neposredno poslije sarajevskog atentata« (str. 397-461) arhivsku građu iz koje se vidi riješenost centralnih austro-ugarskih vlasti, Zajedničkog Ministarstva financija u Beču i Zemaljske vlade u Sarajevu da svim raspoloživim sredstvima uguše revolucionarni omladinski pokret jugoslavenski orijentirane bosansko-hercegovačke omladine okupljene u pokretu »Mlada Bosna«. Grada je objavljena u originalu — na njemačkom jeziku. Dokumenti su dati hronološki počev od 2 jula do 27 novembra 1914. godine.

U poglavlju »Prikazi i ocjene« dr. Hamdija Kapidžić dao je prikaz studije »Iseljavanje Crnogoraca u XIX vijeku« od dr. Đordije-Đoke Pejovića. Risto Besarović dao je prikaz Kecmanovićeve monografije o Ivanu Franji Jukiću. Kasim Isović je dao prikaze; edicije »Turski izvori za istoriju Beograda« knjiga I, svezak I, od dr. Hazima Šabanovića, te stručnog časopisa »Arhivist« — Organ Saveza društava arhivista Jugoslavije, br. 1-2, 1964. Beograd i stručne publikacije »Radovi« — Filozofskog fakulteta u Sarajevu, knjiga I, Sarajevo 1963. Hamid Dizdar nas informira o knjizi regesta »Dokumenti o radničkom pokretu u Bos. Krajini 1919—1941«, izdanje Arhiva Bosanske Krajine. Nadalje je dao prikaz slijedećih časopisa: »Arhiv PTT« Beograd pod naslovom »Jedna zanimljiva publikacija posvećena istoriji pošta i poštanske službe kod nas« — kao i prikaz časopisa »Arhivist« za 1963. g. i »Arhivski vjesnik« IV-V sv., 1961—1962.

U poglavlju »Društvene vijesti« naći ćemo »Izvještaj o radu Društva arhivista Bosne i Hercegovine u periodu od 1962—1964. godine« i izvještaj sa »Savjetovanja i V. redovne skupštine Saveza društava arhivista Jugoslavije«.

M. Knopfmaher

Rudolf Taš, REGISTRATURA, ARHIVA I BRZO RJEŠAVANJE POSTE

Zagreb 1964, Izd. »Informator«

O registraturi i registraturnom poslovanju malo se kod nas pisalo. O ovom predmetu pisalo se fragmentarno i usput pišući o organizaciji, racionalizaciji i tehnici administrativnog (kancelarijskog) poslovanja i razvijanju dokumentacione i informativne službe.

R. Tašu, na 147 strana njegove knjige, glavni je predmet registratura i registraturna građa u privrednoj organizaciji.

U prvom poglavlju autor prikazuje razne vrste evidencija registraturne građe koje se vode u registraturi (pojedine u nekoliko varijanata), način njihovog vođenja i kombiniranja, njihove prednosti, nedostatke i obrasce.

U drugom poglavlju (»Registratura«), koje čini glavni dio priručnika, opisana je zadaća, važnost, funkcije i vrste registratura obzirom na tehničku stranu njihovog uređenja. Posebno se autor osvrće na troškove uzdržavanja i na pitanje »produktivnosti« registrature.

Opširnije su obrađeni načini i vrste odlaganja (arhiviranja) registraturne građe po raznim sistemima s osvrtom na specijalne slučajeve odlaganja prema vrsti spisa, njihovoj vrijednosti, porijeklu, učestalosti upotrebljavanja itd. Opis radnih sredstava u registraturi, odnosno opreme registrature, popraćen je ilustracijama nekih tehničkih sredstava pomoću kojih se olakšava i ubrzava rad u registraturi. U tomu okviru opisano je i mikrofilmovanje dokumenata, prednosti, koristi i rentabilnost toga postupka i arhiviranje mikrofilmskih snimaka.

Dalje je autor izložio osnovna pravila u postupanju sa spisima ističući potrebnu dosljednost i disciplinu u primjenjivanju tih pravila i provođenju postupaka. Pravila se odnose na: vrijeme odlaganja, pripremu spisa za odlaganje, odlaganje spisa (predmeta) na više mjesta, cirkulaciju spisa, posudivanje, davanje spisa na uvid, odgovornost jedne osobe za svu registraturu, decentralizirano odlaganje tekućih spisa (po sektorima), označavanje (signiranje) registraturnih jedinica, odlaganje interne korespondencije.

Za orijentaciju kod sastavljanja registraturnog plana (plana za odlaganje spisa) autor je razradio dva tipa registraturnog plana za veće industrijsko poduzeće: jedan u kojemu se za redanje spisa koriste oznake slova abecede i drugi u kojemu su oznake spisa sastavljene od brojeva (decimalni sistem). U prvomu su sistemu spisi u osnovi grupirani po korespondentima (imenu, nazivu, mjestu stanovanja, sjedištu), a u drugomu po materiji (sadržaju).

U posebnom odjeljku autor je izložio tehniku rada u registraturi: razvrstavanje spisa prije odlaganja, oprema spisa za odlaganje, odlaganje kopija, vođenje uputnih kartoteka, izbjegavanje i sprečavanje pogrešaka u registraturi, davanje informacija o registraturnoj građi, sprečavanje zloupotreba građe.

Registraturom naziva autor mlađu registraturnu građu (do dvije godine starosti) još potrebnu operativi i smještenu po sektorima i odjelima. Centralno spremište (kod većih privrednih organizacija) u koje ulazi starija registraturna građa iz svih sektora naziva arhivom. Prema tomu u posebnom poglavlju govori o zadaći i uređenju »arhiva«, o preuzimanju građe u arhiv od sektora, o načinu odlaganja, evidenciji i izlučivanju (škartiranju) građe u arhivu.

Na kraju autor govori o problemima dokumentacije u privrednoj organizaciji: o zadaći dokumentacije, dokumentacionoj građi i njenom sakupljanju, sređivanju i evidentiranju.

U knjizi su opisani svi poslovi koji se obavljaju u registraturi i sve faze obrade i kretanja spisa u privrednoj organizaciji od njihovog nastanka odnosno primitka do arhiviranja. Ako se uzme u obzir da kod nas nema jedinstvenih propisa o registraturi i registraturnom poslovanju i da u tom pogledu, zbog proizvoljnosti privrednih organizacija, vlada prilična neujednačenost i šarolikost onda ovaj priručnik može samo pridonijeti ujednačavanju i boljoj organizaciji rada u registraturama. Osim toga dat će poticaja da se, u okviru naših mogućnosti, u registre uvode i prilagođavaju našim prilikama suvremenija sredstva i metode rada, što će samo pridonijeti osposobljavanju registratura za vršenje njihovih funkcija. Pogotovo će priručnik pridonijeti podizanju nivoa stručnosti radnika koji rukuju registraturnom građom i rukovode registraturama privrednih organizacija, kojima je priručnik i namijenjen.

Isto tako će priručnik dobro doći i arhivskim radnicima, pogotovo mladima, koji u registraturama privrednih organizacija moraju da obavljaju različite poslove arhivske službe.

U priručniku ima tu i tamo ponavljanja, što ne umanjuje njegovu stvarnu vrijednost. Mjestimično nepodudaranje termina s terminologijom arhivistike i pozitivnih popisa (npr.: arhiv — registratura, spisi — pošta, rukovalac registrature — registrator) neće onemogućiti razumijevanje teksta, jer autor daje objašnjenje najčešće upotrebljivanih pojmova i izraza.

Za brzo snalaženje i praktičnu upotrebu priručnika dobro će doći kratki pregled cijele materije obrađene u priručniku. Ovaj pregled predstavlja sažete izvatke bitnih dijelova pojedinih poglavlja. Čitaocima koji se žele pitanjima registrature pobliže baviti poslužiti će popis domaće i strane literature na kraju priručnika.

S. Bačić

MITTEILUNGEN DES OBERÖSTERREICHISCHEN LANDESARCHIVS,

Linz, 1964, 8

Svrha časopisa označena je na koricama ovako: »obrađa cjelokupne povijesti Gornje Austrije, pomoćnih historijskih nauka i arhivistike«, a on se štampa u »neobaveznim razmacima«. Podnaslov je »Prilozi za pravnu, državnu i ekonomsku povijest«. Ovaj je broj posvećen profesoru Alfredu Hofmannu povodom 60. rođendana i obuhvaća 561 stranicu. Evo nekih pojedinosti o važnijim člancima. K. Holter piše kako je oko g. 777. osnovan Kremsmünster, a izlaganje dopunjuje osvrtom na historijat naseljavanja centralnog dijela Gornje Austrije. Solidna bibliografska dokumentacija prati sve napise u »Mitteilungen«, pa tako i njegov. Vlastiti ili reproducirani podaci važni su i za historičare naših teritorija ili naroda. Tako se na str. 54. spominju Iliri i Slaveni kao mogući uzor za genetički odnos hidronima i toponima *Krems*, a komentirane su i slavenske naseobine kod Dietacha i Sierninga. Biskupa Pilgrima od Passaua kao krivotvoritelja isprava krajem X stoljeća opisao je H. Fichtenau. Za poznavanje pravno-imovinskih odnosa do XIII stoljeća zanimljiv je prilog A. Zaunera »Kraljevsko-vojvodsko dobro u Gornjoj Austriji«, gdje opet imamo posla sa krivotvorenim diplomama. G. Berthold i H. Pfeiler objašnjavaju koju kategoriju podložnika nalazimo u izvorima pod nazivom *ministerialis* za područje Traungaua u XI i XII stoljeću, uspoređujući ministerijale s drugim dvjema standardnim vrstama podložnika, *miles* i *familiaris*. Originale papinskih isprava od 1198. do 1417. u gornjoaustrijskim arhivima nalazimo popisane u članku H. Paulharta, koji ne predstavlja samo neku usputnu bilješku, nego se uključuje u akciju evropskih razmjera za izradu kartoteke svih papinskih isprava navedenog perioda. Ni austrijskim gradovima u XV stoljeću nije bilo svejedno, hoće li se za obranu granice odrediti namet razmjerno prema vrijednosti posjeda ili godišnjem prihodu, kako utvrđuje K. Gutkar. Za poznavanje historije anabaptista u Austriji interesantan je prilog Grete Mecenseffy o procesu protiv njih u Steyru g. 1527. Genealogija je zastupana radom W. Goldingera »Austrija u Hübnerovoj »Bibliotheca genealogica« iz g. 1729«. Uvod Hillbrandova prikaza »Gornja Austrija u Sparrovom »Atlasu Dunava« zanimat će i ponekog našeg specijaliziranog historičara, jer je riječ o crtežima Dunava i važnijih pritoka od Ulma do Vidina iz g. 1751. Kolorirane slike brodova na Dunavu g. 1773. spominju se na str. 314 (G. Grüll o sabiraču Krackowizeru). Biografija E. Bacha, namjesnika Kranjske i brata zloglasnog ministra unutrašnjih poslova obogaćena je priloziima F. Waltera. Jedan detalj iz austrijsko-talijanskih razmirica oko Tirola g. 1907. ilustrirao je H. Kramer. M. Mitterauer prikazuje važnost podataka iz carinskog reda iz Raffelstetena za izučavanje ekonomske historije u razdoblju oko g. 900. Gornjoaustrijski urbari oko g. 1250. iskorišteni su u Miesovoj i Vorbergovoj analizi strukture tadašnjeg i tamošnjeg posjeda. Mnogo tretirani prijelaz s robne na novčanu rentu, spe-